

Sága o Krásném Bæringovi a obdiv žen¹

Markéta Ivánková

Sága o Krásném Bæringovi dosud stála mimo hlavní pozornost badání v oblasti rytířských ság. Už jen proto, že Gustaf Cederschiöld, autor první edice této ságy, konstatuje její neoriginalitu s tím, že „*Sága o jarlu Magusovi* i *Sága o císařovu synu Konráðovi* jsou originálnější, avšak *Sága o Bæringovi*, jak se zdá, zpracovává téměř výhradně látku, která se s nepatrnými změnami opakuje v nesčetných jiných středověkých skladbách.“² Tvrdí také, že se patrně jedná o norský překlad ztraceného originálu,³ text je nicméně s největší pravděpodobností islandská originální *riddarasaga* (tedy sekundární rytířská sága, nikoliv rytířská sága primární, čili staroseverský překlad zpravidla francouzské dvorské epiky). Ani Jürg Glauser ve své monografii *Isländische Märchensagas* nevěnuje Bæringovi příliš prostoru. V úvodu je text sice zahrnut do seznamu textů stojících „v centru tohoto zkoumání,“⁴ nicméně ji zmiňuje především v poznámkách pod čarou vesměs s komentářem, že podobnou situaci lze nalézt také v *Sáze o Bæringovi*. Soustavnější interpretace tohoto díla dosud chybí, snad i proto, že se nejedná o dílo, které patří k mainstreamu sekundárních rytířských ság, mezi „bridal-quest romances“, jak je nazývá Marianne E. Kalinke.⁵ To však neznamená, že by tato sága musela být středověkým a raně novověkým publikem považována za bezvýznamnou. Zachovalo se 57 rukopisů⁶, nejstarší z nich je fragment AM 567 4° II, datovaný do 14. století⁷. V té době byly přinejmenším v západní Skandinávii známé příběhy z primárních rytířských ság, uplynula totiž dostatečná doba od chvíle, kdy Hákon Starý Hákonarson začal systematicky propagovat nový model *hirðu* (tedy dvora a královny družiny) a rytířskou epiku. Zanedbatelný není ani církevní vliv na obsah textu, ačkoliv je patrný v různé míře v různých rukopisech. Z konce středověku navíc známe celý cyklus *rímur*, který je převyprávěním této ságy.⁸

Předmět obdivu

Sága o Krásném Bæringovi tematizuje jeden ze zásadních problémů dvorského světa, které přináší adorace kurtoazního ideálu – reakci žen na dokonalého rytíře. Právě tím, jak intenzivní pozornost jí *Sága o Bæringovi* věnuje, se tento text vymyká i ostatním rytířským ságám, a proto se v našem článku soustředíme především na téma ženského obdivu. Pokusíme se poskytnout ucelený přehled jednotlivých projevů a důsledků tohoto

---

¹ Tento výstup vznikl v rámci zastřešujícího projektu »Paměť jazyka, svědectví literatury: analýzy literárního a lingvistického prostoru napříč žánry a kontexty«, projektu »Obdiv žen k ideálnímu rytíři ve staroseverské Sáze o Bæringovi« řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze z prostředků Specifického vysokoškolského výzkumu na rok 2016.

² Gustaf Cederschiöld: *Fornsögur Suðrlanda, Magus saga Jarls, Konraðs saga, Bærings saga, Flovents saga, Bevers Saga*, Lund 1884, str. clxxxvi.

³ Ibidem, str. 85-123. Dále jen *Bær*.

⁴ Jürg Glauser: *Isländische Märchensagas, Studien zur Prosaliteratur im spätmittelalterlichen Island*. Basel 1983, str. 13.

⁵ Marianne E. Kalinke: *Bridal-quest romance in medieval Iceland*. Ithaca, New York 1990, str. 22.

⁶ Mezi to počítáme i tři resumé; Marianne E. Kalinke, Stephen S. Mitchell: *Bibliography of Old Norse-Icelandic Romances*. Ithaca, New York 1985, str. 24n.

⁷ Kristian Kaalund: *Katalog over den Arnarnagæanske håndskriftsamling*, vol. 1. Kodaň 1889, str. 721n.

⁸ Björn K. Þórolfsson: *Rímur fyrir 1600*. Kodaň 1934, str. 26, 474, 412n.

motivů v celé sáze a poukázat na spojitosti s dalšími žánry i konkrétními díly. Ukazuje se totiž, že dokonalost je pro hrdinu poměrně obtížná – ba i nebezpečná – když u něj říšská princezna Lucinia nepochodí, neprávem ho obviní, že ji chtěl svést⁹, a Bæring skončí v kobce. Primární motivací Bæringových činů je přitom snaha získat zpět své dědičné země a pomstít smrt svého otce a strýce, ne dobývat srdce žen a dívek. Bæring je syn holštýnského jarla, vyrostl však ve vyhnanství v Anglii, kam musel s matkou uprchnout před zrádným Heinrekem, jenž si jejich zemi uzurpoval. Jakmile Bæring dospěje, vydává se tyto křivdy potrestat, na svých cestách však musí neustále dokazovat své schopnosti a překonávat nesčetné překážky – od pohanských vojsk přes ztroskotání na moři až po panny, které se snaží získat jeho lásku a mstí se za odmítnutí. Nakonec Heinreka porazí, a protože si svými hrdinskými činy získal uznání nejmocnějších vládců křesťanského světa, nejenže získá zpět své dědičné země, ale sám papež ho korunuje císařem.

Popis Bæringa je v žánru rytířských ság standardizovaný, méně obvyklá je jen moc jeho krásy. Sliční jsou zpravidla všichni hlavní hrdinové rytířských ság, ale v tomto díle je podrobně vysvětleno, jak konkrétně souvisí jeho vzhled s ženským obdivem. Nesetkáváme se tu s letnými narážkami o tom, že někteří rytíři zvláště přitahují pozornost žen, jak se zmiňuje v norském překladu *Písně o Rolandovi*¹⁰ v *Sáze o Karlamagnúsovi*. Tento aspekt se ovšem objevuje až později, v hrdinově dospělosti, formování jeho osobnosti a prvotní popisy jeho vlastností a vzhledu tímto směrem neukazují:

A když bylo Bæringovi osm let, dali ho studovat a dvanáct let se učil tázat se a odpovídat podle sedmera učení kněžích. Dosáhl pak dokonalosti ve vzdělání, moudrosti a výřečnosti. Svou moudrostí, vzrůstem i silou předčil ostatní. Byl také vlídný a milý k nebožákům. Když mu bylo třiaadvacet let, požádal krále Rikarða, svého příbuzného, aby z něj učinil rytíře.¹¹

Svou rytířskou zdatnost osvědčí ještě při pasování na slavnostním turnaji konaném o Vánocích králem Rikarðem – mimochodem v témže turnaji se snaží skotský princ svými činy ve zbrani imponovat princezně Eleně, Bæring ho však zastiňuje. Kromě hrdinovy schopnosti bojovat a neobyčejného vzrůstu je při líčení Bæringova dětství, zvláště vyzdvíženo i jeho učení duchovními ve škole, čímž jeho vzdělání nabývá novou dimenzi a jeho osobnost pak snad má dostat i vyšší, morální, autoritu.

Boží vůle a dar

Bæringova krása hraje v ději ságy klíčovou roli a, jak jsme již nastínili, přináší s sebou řadu komplikací. Nakonec po jednom neodbytném návrhu ze zoufalství prosí Boha, aby ho jeho sličného vzhledu zbavil – výslovně proto, že jej kvůli němu ženy obtěžují. Bůh k němu však sešle anděla, aby mu jeho rozhodnutí rozmluvil:

---

⁹ Viz Putifarovu ženu.

¹⁰ *Atti partr Karlamagnus sögu af runzivals bardaga*, kapitola 20. In: C. R. Unger (ed.): *Karlamagnus saga ok kappa hans. Fortællinger om keiser Karl Magnus og hans jævninger. I norsk bearb. fra det trettende aarhundrede*. Christiania 1860. str. 484-531.

¹¹ *Bær*, kapitola 7. Překlady autorky, stejně tak i ostatní citáty, není-li uvedeno jinak.

Bæring na to nijak neodpověděl, spíš přemýšlel, jak by umenšil svou krásu. Žádná žena, která na něj pohlédla, se totiž nedokázala ubránit milostnému vzrušení a jemu z toho často vzbázely velké nesnáze. Jeho spanilost s sebou totiž nenesla nestoudnost ani chvastounství či vychloubačnost a jeho mysl se netkly. I zabíjení se vyhýbal, pokud ho k němu nedohnala nouze nejvyšší. Horlivě se obracel k Bohu v modlitbách a rozdával almužny. Jedné noci se mu ve snu zjevil Boží anděl a promluvil k němu: „Bůh tě obdařil nesmírnou krásou a nechce, abys skrýval jeho dar ani svou krásu. Tvá spanilost ti také přinese útrapy, protože Lucinia, dcera římského krále Lucia, a mnoho dalších žen tě budou pokoušet, jen abys jim byl po vůli. Ty však nevěř žádné z nich kromě Vindemie, která je tou nejušlechtilější pannou. Tu a žádnou jinou pojmi za manželku, neboť ony by tě chtěly jen pro tvou krásu a uspokojení svého chťiče a nedbaly by na věrnost.“¹²

Na Bæringově reakci je dobře patrná inspirace legendami či přinejmenším legendárními prvky vyskytujícími se ve světské literatuře. Není tak divu, že Bæring anděla poslechne a Božímu záměru se podvolí. Pohlednost je součástí jeho podstaty, Boží vůle, kterou musí přijmout, jakkoliv svízelné má následky. Celá záležitost také díky tomu nabývá větší závažnosti, představuje totiž i boj s hříchem a zlem na obecné rovině: tak jako musí porazit v souboji ďábelského syna zlotřilého Heinreka, který mění podobu ve draka, musí odolávat i svodům slabých žen, které nevzdorují jeho dokonalosti a podléhají vlastnímu chťiči.

Pohledy na hostinách

V textu se často líčí, jak jsou kvality rytířů posuzovány při oficiálních příležitostech, zvláště při hostinách a turnajích, potažmo bitvách, jako je tomu i v „původní“ kontinentální epice a jejích překladech. O něco méně věrné bylo líčení turnajů, jakož i boje v sedle obecně. Už při překladu *Ságy a Karlamagnúsovi* se překladatelé do staroseverštiny prokazatelně dopouštěli té chyby, že se ve střetu rytířů s kopími a štíty snažili popsat boj mečem a štítem.¹³ Čím později se v recepci rytířské epiky ve Skandinávii ocitáme, tím zběsilejší popisy „turnajů“ v místní literatuře nalézáme. Ani Bæring – jak se zdá – nechápe pravidla buhurtu, i když autorovým záměrem patrně nebylo turnaj parodovat¹⁴. Seveřané turnaje chápali zejména přes analogie a předpokládá se, že v pevninské Skandinávii se rytířských klání uskutečnilo jen málo a na Islandu, pokud víme, žádné¹⁵. Rytířské hry tedy recipienti ani autoři těchto textů na Severu prakticky nezažili, jakkoliv jiné zkoušky obratnosti, kde bylo přítomno i ženské publikum, staroseverská společnost samozřejmě znala¹⁶. Právě na turnajích a při bitvách se hodnotí kromě síly a obratnosti i krása a elegance. Toto hodnocení (nejen) ženami je v *Sáze o Krásném Bæringovi* prezentováno jako rozšířená praxe a rytíři si jí jsou vědomi – skotský princ například Baeringa prosí, aby jej nezostudil před zraky dámy, o niž stojí. Do Bæringa se většina žen zamiluje při hostině – alespoň tak to vypravěč líčí:

---

¹² *Bær*, kapitola 19.

¹³ Eyvind. F. Halvorsen: *The Norse Version of the Chanson de Roland*. Kodaň 1959. str. 129.

¹⁴ Srov. *Bær*, kapitola 14.

¹⁵ Niels M. Saxtorph: „Turnering“. In: Georg Rona, Allan Karker (eds.): *KLNM* xix. Kodaň 1975, str. 71-72; srov. také Herman Bengtsson: *Den höviska kulturen i Norden, en konsthistorisk undersökning*. Stockholm 1999, str. 56.

¹⁶ Srov. líčení míčových her v ságách o Islandanech.

Král seděl a rozhlížel se po síni, když mu pohled padl na Bæringa. Dlouze na něj hleděl a pak se obrátil na jarla Feranta: „Ještě nikdy jsem nespátřil tak sličného muže jako toho, kdo sedí vedle tvého syna Roðberta. Jaký je jeho původ?“ Jarl odpověděl: „To je Roðbertův druh a dobrý rytíř, jeho rod mi ale není znám. Ani své jméno nechce nikomu prozradit. My mu říkáme Krásný rytíř.“ Král odvětil: „To jméno se k němu hodí, protože jsem nikdy neviděl krásnějšího ani srdnatějšího muže. A zítra tu svou srdnatost může prokázat.“ Král jeho úhlednost tak chválil, že královna jen sklesle seděla a dívala se na něj. Také jarlové a všichni přítomní rytíři velebili Bæringovu krásu.¹⁷

V podstatě se tu popisuje jedna z oněch „bezpečných“ situací odehrávajících se všem na očích, což zabraňuje tomu, aby došlo k čemukoliv nepatřičnému. I když se tu přímo nevyslovují královniny myšlenky, vypravěč předpokládá, že králův proslov odráží všeobecné mínění, tedy i dojem, který rytíř dělá na královnu. V ustáleném jazyce staroseverských rytířských ság obrat „jen sklesle seděla“ (*sitr hnipin af*) jednoznačně poukazuje na milostný zájem, který v ní vzbudil. V tomto případě nicméně zůstane pouze u intenzivního obdivu a královna žádná pravidla neporuší a ani se o jejich porušení nepokusí.

Po boji

Fyzická přitažlivost je snad nejintenzivněji tematizována ve scéně, která následuje po souboji, v němž Bæring zachrání říši byzantského císaře před dobytím pohanským vojskem. Sama byzantská princezna v ní komentuje příčiny a následky ženského obdivu k rytíři:

A když byla pláň prohledaná, odebral se král do města a dal připravit velkou hostinu. Odvedl do jedné komnaty Bæringa a Vindemii, svou sestru. Tam mu svlékli šaty a obnažili jeho tělo. Na mnoha místech byl modrý a zkrvavený, to jak ho tisknul ten zlovolný a pohanský král. Všude jinde byla jeho kůže bílá jako sníh. Vindemia vzala šaty z brokátu a hedvábí a donesla mu je. Svému bratrovi řekla: „Jeho odvaha a rytířskost a sněhobílá pleť přinesou mnohé ženě dlouhý zármutek.“ Bæring se tomu smál.¹⁸

Celá scéna se týká ritualizovaného svlékání zbroje urozenou ženou, což je obvyklé schéma rytířské literatury a objevuje se i v překladových rytířských ságách, zatímco z domácí staroseverské tradice v této podobě podle všeho známá není¹⁹. Navíc autor situaci speciálně využívá k hlubšímu rozboru fyzické přitažlivosti, stejně jako k popisu moci, kterou má nad slabými ženami. Není obvyklé, aby staroseverská rytířská sága v podobné scéně zdůrazňovala, co popisovaná situace implikuje.²⁰

Jak je také vidět, detailní popisy tak intimní situace dílu nikterak nebrání, aby v něm byl náboženský aspekt poměrně silný, naopak snad v tak ožehavé scéně o to víc vynikne právě náboženský rozměr, který příběh má. Intenzivní obrazy užitě při popisu Bæringova těla jsou v kontextu rytířských ság neobyčejnou hrou s barvami – která v pozdějších moderních rukopisech mizí a jeho zranění transformují do otoku, zatímco v dalších

---

¹⁷ *Bær*, kapitola 13.

¹⁸ *Bær*, kapitola 18.

¹⁹ Za nejbližší paralelu bychom mohli označit svlékání oblečení a sušení hostů, což je v rodových ságách zmíněno, ale objevuje se v jiném kontextu a jde jen o přivítání hosta, nic víc.

²⁰ Lze si toho všimnout v *Sáze o Beverovi*, ještě než Vindemia vyzná Beverovi svou lásku k němu. Chris Sanders (ed.): *Bever saga*. Reykjavík 2001, str. 73.

verzích se pozornost soustřeďuje na popis Vindemiiny komnaty a drahocenné látky. V novověku se scéna vzdaluje od reálného dopadu souboje a snad má spíš poukazovat na mučednictví než faktické následky bitev.

Vysoká kultura

Jakožto rytířská sága líčí i *Sága o Krásném Bæringovi* scény s „dvornou konverzací“ mezi rytířem a pannou a hraním taflu²¹ – což se z kulturní tradice tohoto žánru dostává i do živých ság a ság o dávnověku. Není snad ani zapotřebí rozvádět význam těchto topoi. Za mnohem zajímavější prvek v příběhu, který si zaslouží pozornost, by se dal označit hedvábný gambeson od Bæringovy vyvolené. Je to tradiční kouzelný dar, ve dvorské epice nikterak neobvyklý, ačkoliv nejčastěji takto hrdina získává kouzelný prsten. Je třeba uznat, že gambeson v textu působí neorganicky: objeví se jako deus ex machina (je zmíněn až ve chvíli, kdy je ho potřeba) a zachrání hrdinu před soupeřem, jenž se během souboje proměnil v draka. Je důležitý i tím, že vyjadřuje důležitou myšlenku přítomnou v dvorském diskurzu, a sice úlohu lásky vznešené paní, jež rytíři při souboji pomáhá i nepřímou, nezůstává pouze u síly vzpomínky a u myšlenek, které ho mohou v takové chvíli povzbudit. O to je její pomoc hmatatelnější, protože Vindemiin gambeson fakticky zastaví dračí plameny a jed.

Zaujatost „ženskou tematikou“ je patrná i z toho, že se v *Sáze o Bæringovi* objevuje jinak ojedinělý výraz *kvennska*, v překladu „ženskost“. Podle *Slovníku staroseverské prózy* je pojem *kvennska* ve staroseverských pramenech poprvé doložený v rukopisech *Strengleikar* (sbírky starofrancouzských lejhů Marie de France, staroseverský název znamená „strunné hry“), dále pak v *Sáze o Tristamovi a Ísöndě*, *Sáze o Ívenovi* a v *Páttru o Valvenovi*²². Všechna tato díla patří k nejstarší vrstvě překladů rytířské epiky do staroseverštiny a jedná se o překlady z francouzštiny. Nakolik můžeme usuzovat z excerpt v témže slovníku, tento pojem se v tomto kontextu ve staroseverštině neujal. Kromě *Ságy o Krásném Bæringovi* se vyskytuje už jen v zákonících, kde má ale význam panenství,²³ následující ukázka z naší ságy ukazuje na význam na pomezí obou těchto interpretací:

Nechci ji ale prohlásit za svou snoubenku, dokud se nevrátím. Pevně jsem se však rozhodl, že se od ní nikdy neodvrátím.“ Vindemia řekla: „Nenabídnu se žádnému jinému muži. A podle přání svého bratra se od vás ve své ženskosti také neodvrátím. Dávám vám své ujištění, že se stanu vaší ženou.“ – „Dobře mluvíte, panno!“ odvětil Bæring. I vzali se za ruce a složili si přísahy se souhlasem císaře, jarlova syna Roðberta a mnoha dalších předních mužů.²⁴

Volba výrazu *kvennska* svědčí o snaze zůstat ve dvorském diskurzu, který vznik textu inspiroval. Je také pozoruhodné, že teorie, která řadí *Ságu o Krásném Bæringovi* k překladovým textům, předpokládají, že byla

²¹ Jakožto alternativou ke hře v šachy.

²² Viz heslo „kvenska“ dle: <http://onpweb.nfi.sc.ku.dk/webart/k/kv/46386ckron.htm>. In: *Ordbog over det norrøne prosasprog*, citováno 25. 12. 2016.

²³ Viz heslo „kvenska“ dle: <http://onpweb.nfi.sc.ku.dk/webart/k/kv/46386frm.htm>. In: *Ordbog over det norrøne prosasprog*, citováno 25. 12. 2016.

²⁴ *Bær*, kapitola 19.

přeložena z němčiny, zatímco dvorské texty, v nichž se toto substantivum objevuje, vycházejí výlučně z francouzských předloh. Pokud „ženskost“ v této pasáži znamená ženskou podstatu spíše než panenskou čistotu (což je nanejvýš pravděpodobné, jelikož slib panenství se popisuje pomocí jiných obrátů²⁵), jedná se o argument hovořící proti chápání této ságy jako překladové rytířské ságy.

Jediná byzantská princezna Vindemia, která se vyznačuje bezchybně ctnostným chováním, se od ostatních žen liší. Proto je jako jediná hodna sňatku s Bæringem a, jak jsme právě viděli, svátost manželskou spolu uzavrou ve vzájemné lásce.²⁶ Ušetřeny jeho kouzla totiž nezůstanou ani královské dcery Luciana s Vilfridou, zaujme i královnu, o manželce pouhého hraběte nemluvě. Geraldine Barnes spojuje Vindemiinu ctnostnou postavu s představami Islandců o příkladnosti Byzance v pozdním středověku.²⁷

Nízká kultura

Je na místě podotknout, že nejsme pouze ve sféře tzv. vysoké epiky. Poblázněné hrdinovou krásou a skvělostí nejsou jen královské dcery, ale i hraběnka v epizodě připomínající frašku, německou maere či francouzské hrubozrně erotické fabliau. Vdova po hraběti a její dcera v ní hostí Bæringa a jeho druhy, obě se s ním chtějí potěšit, ale on je obelstí a pošle místo sebe do postele své dva druhy:

A pátého dne dorazili do města jménem Mylnar a přišli k mocné ženě jednoho z hrabat ve městě. Prokázala jim plné pohostinství, protože nabídla Bæringovi místo ve své posteli a on souhlasil. Měla krásnou dceru, která navrhla Bæringovi navrhla totéž a rovněž on souhlasil. Když se nasýtli, připravili místo na spaní v jedné podkrovní místnosti. Tři druhové leželi v jedné posteli a matka s dcerou každá ve své. Jakmile se začalo stmívat, promluvil Bæring ke svým druhům: „Dnes v noci byste se měli poněkud potěšit s matkou a její dcerou,“ a tak se i stalo. Osus ležel s ženou hraběte a Nisus s její dcerou. V noci spolu leželi a užívali si, obě ženy se domnívaly, že to je Bæring. Ráno, než se rozednilo, se vrátili do svého lůžka. Pak vstali a chystali se k odjezdu. Žena hraběte v tajnosti pozdravila Bæringa a řekla mu: „Ty, sličný muži, budeš mým manželem, protože mě nemá kdo chránit a vládnout mi. Můj choť se jmenoval Otetek, mocný vládce a přísežný bratr krále Heinreka. Pokud mou radu poslechneš, získáš čest a bohatství, jinak ale zařídím, aby se ti dostalo odplaty za pohanu, kterou jsi mi dnes v noci způsobil.“ „Dobrá ženo,“ odpověděl Bæring, „chováš se ke mně nestoudně, protože s tebou chci žít i zemřít.“ Ona mu poděkovala, předala mu sto marek stříbra a vyzvala ho, aby vyhledal krále Heinreka a vše mu vypověděl, protože Heinrek měl právo rozhodovat o jejím sňatku.²⁸

Bæring v této epizodě obelstí hraběnkou nadvakrát – poprvé v noci a podruhé, když se mu podaří vyváznout bez trestu (přičemž jí samozřejmě o svých úmyslech lže). Jedná se pouze o jednu z řady epizod, kdy musí Bæring odmítat chtivé ženy, tato je však výjimečná svým vyzněním. Zhrzené a láskou se soužící ženy jsou leitmotivem i dalších staroseverských rytířských ságách, ale bývá to jen vedlejší motiv, nikoliv jeden z centrálních problémů příběhu.

---

²⁵ Viz např. *Ságu o Beverovi*, B kapitola 12: „A kvůli vám si zachovám čistotu a budu opatrovat váš meč a vašeho oře a neodloučím se od nich, dokud se o vás něco nedozvím.“ (*skal ek mik hreinnliga halda*). Christopher Sanders: *Bever saga*. Reykjavík 2001, str. 107 a 109.

²⁶ *Bær*, kapitola 32.

²⁷ Geraldine Barnes: *The bookish riddarasögur, writing romance in late mediaeval Iceland*. Odense 2014, str. 167.

²⁸ *Bær*, kapitola 28.

Kráska a boj tělesný i duchovní

Sága o Krásném Bæringovi ukazuje příkladné chování hlavního hrdiny, ačkoliv možná ne tak průhledně jako např. překladová rytířská *Sága o Beverovi*. Většina žen představuje rušivý faktor, zdůrazněna je stálost Bæringa a Vindemie – on odmítá jiné ženy, ona mu daruje kouzelný gambeson, který mu zachrání život. Jde o motiv symbolizující jeden z hlavních momentů vztahu mezi rytířem a jeho nejmilejší, jak ho popisovala dvorská literatura. I ve chvílích, kdy v boji nejde o ženu, si na svou lásku hrdina vzpomene, většinou když se dostane do úzkých, aby mu myšlenka na ni dodala sílu. Nebo v takové chvíli začne účinkovat kouzelný dar (nejčastěji prsten), který mu darovala, což platí i v této sáze.

Ságu o Krásném Bæringovi je třeba chápat primárně jako „zábavnou“ a napínavou literaturu. Ve staroseverské rytířské epice je výjimečná objemem jasně definovaných turnajů, soubojů a bitev, které jsou líčeny v jiných intencích než ve lživých ságách a v ságách o dávnověku. Tam nehraje druh střetnutí větší roli a důležitá je především vypjatost situace a poutavost pro čtenáře, kdežto v rytířských ságách nejsou turnaje, bitvy a jednotlivá střetnutí vzájemně zaměnitelná, odlišuje je jejich společenský kontext a zjevně si s nimi dvorská společnost spojuje jiné zvyky. Navíc se tu jasně a opakovaně popisuje mechanismus, který jinak překladové rytířské ságy popisují jen výjimečně: jak vzniká náklonost a obdiv žen k rytíři. Podle všeho pro ni není inspirací pouze hrdinova odvaha a rytířská chrabrost (*hraustleikr*), ale i právě pohled na jeho krásu, která není tak neproblematická, jak by se nám mohlo zprvu zdát. Protagonistův vzhled je jednoznačně spojován s tělesnou přitažlivostí – vzpomeňme na popis kůže a těla, resp. svalů, v 18. kapitole a poznámku, že právě tyto rysy probouzejí ženskou touhu. Tento komentář má tím větší váhu, že situaci glosuje žena sama, Bæringova nastávající Vindemia.

Sága ukazuje, že být dokonalým rytířem není tak lehké, jak by se mohlo zdát. Kromě zkoušek, které patří k jeho hlavní cestě – v Bæringově případě je jeho cílem pomstít se za otcovu a strýcovu smrt a získat zpět své dědičné země – musí překonávat nástrahy, které mu vytvářejí jeho vlastní neodolatelná skvělost a především vzhled. Mnohé boje, jimiž musí projít, lze chápat jako střet mezi Bohem a ďáblem, nabývají univerzálního významu a ukazuje se, že démonické síly se skrývají i za dynastickými konflikty nebo ohrožují čistotu a odhodlání Bohem vyvoleného rytíře. Z počtu dochovaných rukopisů je očividné, že *Sága o Krásném Bæringovi* musela být pro středověké i novověké publikum inspirativní. A pravděpodobně nejen svou dobrodružností, nýbrž právě hlubším charakterovým konfliktem, který je zakotvený v jádru kurtoazní kultury a který se promítá i do souvisejících žánrů, jež tato sága taktéž reflektuje. Volba lexika (zvláště pozoruhodné je substantivum *kvennska*) nasvědčuje spíše tomu, že *Sága o Krásném Bæringovi* vznikla jako původní rytířská sága (inspirovaná domácími i kontinentálními vzory), nikoliv jako překladový text. Otázka vzniku této ságy nicméně zasluhuje podrobnější výzkum, mimo jiné i proto, že tento by mohl ještě lépe ozřejmit podmínky prvotní recepce *Ságy o Krásném Bæringovi*.

Literatura

Gustaf Cederschiöld (ed.): *Fornsögur Suðrlanda, Magus saga Jarls, Konraðs saga, Bærings saga, Flovents saga, Bevers Saga*. Lund 1884.

C. R. Unger (ed.): *Atti partr Karlamagnus sögu af runzivals bardaga*. In: Týž: *Karlamagnus saga ok kappu hans. Fortællinger om keiser Karl Magnus og hans jævnninger. I norsk bearb. fra det trettende aarhundrede*. Christiania 1860. str. 484-531.

Christopher Sanders (ed.): *Bevers saga*. Reykjavík 2001, str. 107 a 109.

Geraldine Barnes: *The bookish riddarasögur, writing romance in late mediaeval Iceland*. Odense 2014.

Herman Bengtsson: *Den höviska kulturen i Norden, en konsthistorisk undersökning*. Stockholm 1999, str. 56.

Jürg Glauser: *Isländische Märchensagas, Studien zur Prosaliteratur im spätmittelalterlichen Island*. Basel 1983.

Eyvind F. Halvorsen: *The Norse Version of the Chanson de Roland*. Kodaň 1959.

Marianne E. Kalinke: *Bridal-quest romance in medieval Iceland*. Ithaca, New York 1990.

Marianne E. Kalinke, Stephen S. Mitchell: *Bibliography of Old Norse-Icelandic Romances*. Ithaca, New York 1985.

Kristian Kaalund: *Katalog over den Arnamagnæanske håndskriftsamling*, vol. 1. Kodaň 1889.

Niels M. Saxtorph: „Turnering“. In: Georg Rona, Allan Karker (eds.): *KLNM* xix. Kodaň 1975, str. 71n.

Björn K. Þórólfsson: *Rímur fyrir 1600*. Kodaň 1934.

„Kvenska“ dle: <http://onpweb.nfi.sc.ku.dk/webart/k/kv/46386ckron.htm>. In: *Ordbog over det norrøne prosasprog*, citováno 25. 12. 2016.

„Kvenska“ dle: <http://onpweb.nfi.sc.ku.dk/webart/k/kv/46386frm.htm>. In: *Ordbog over det norrøne prosasprog*, citováno 25. 12. 2016.